

POSTOJE

Značný význam mezi determinantami sociálního chování byl přiřknut postojům. Pojem postoje se dostává do sociální psychologie ze sociologické studie E. W. I. Thomase a F. Znanieckého /The Polish peasant in Europe and America /1918-1920/.

Autoři vycházeli z názoru, že ve společenském životě jsou dva druhy dat, objektivní kulturní prvky sociálního života /společenské hodnoty/ a subjektivní vlastnosti členů skupiny, postoje.

Postoj vysvětlovali jako psychický proces, který se vztahuje především k společenskému dění a souvisí s určitou ~~st~~ společenskou hodnotou. Postoj je individuálním korelátem společenské hodnoty a spojovacím článkem mezi hodnotou a postojem je jakákoli forma činnosti. Z toho z hlediska definovali také sociální psychologii jako vědecké studium postojů.

Vcelku byl souhlas, že postoje neodpovídají ani instinktům, ani zvykům, ani percepční nějaké kombinaci těchto stavů.

Poukazovalo se na to, že postoje ve vědomí jsou často redukovány na určitý vágní ~~stav~~ pocit potřeby a vystupují jako neurčitý a neanalyzovatelný stav pochybností, přesvědčení, úsilí, nebo důvěrnosti.

Podle jiných se postoje vyjevují v procesech vnímání, učení, myšlení a proto tyto duševní jevy musí být považovány za operace postojů. Postoje tak determinují u každého, co bude vidět, slyšet, o čem bude přemýšlet a co bude dělat /G.W. Allport 1954/. 1966

Měření postojů začíná prací E.S. Bogarduse /Meaning social distance, 1925/. Označuje jím stupeň, na němž subjekt chce mít bezprostřednější kontakt s jinou osobou ve skupině; tato práce měla pokračování ve škálování postojů, které začíná 1927 americkým psychologem L.L. Thurstonem.

Teorie postojů se stává východiskem k měření veřejného mínění. V roce ~~192~~ 1933 zahajuje pokusnou činnost Gallupův ústav pro výzkum ~~veřejného~~ veřejného mínění. Metoda měření spočívala ve výběru dotazovaných tak, aby jejich souhrn představoval veřejnost ve zmenšeném měřítku.

K prvnímu setkání s postojem došlo v laboratorních podmínkách při měření reakčního času. Ve Wundtově laboratoři zjistil L. Lange /1888/ rozdíly v reakci podle toho zda se subjekt zaměřil na podnět, který měl vnímat nebo na odpověď, kterou měl vykonat.

Subjekt, který byl připraven stlačit telegrafický klíč bezprostředně po přijetí signálu, reagoval rychleji než subjekt, který se zaměřil hlavně na přijetí informace. Tak sensorická pohotovost vedla k pomalejší k pomalejší reakci než motorická /Woodworth a Schlosberg 1959/..

V němčině Einstellung odpovídá zhurba anglickému termínu "set", "Haltung" mající silnější behaviorální konotaci odpovídá anglické "attitude".

Likert /1932/ navrhl zdokonalení. Jeho škály pro měření postojů jsou přesnější, protože výroky, s nimiž dotazovaní souhlasí, jsou škálovány vzhledem ke kategorii "nerozhodné".

Jiným způsobem odhadu postoje je metoda sémantického diferenciací, navrhli ji Osgood, Suci a Tannenbaum 1957.

Všechny tyto metody se setkávají s jistou nesnází: mohou ovlivnit odpovědi subjektu, aby odpovídal sociálně žádoucím způsobem, ale ne v souladu s vlastním postojem.

POSTOJE

Varietou průzkumu veřejného mínění je "mass-observation", jehož původcem je anglický antropolog T. Harrisson. Tento postup je založen na metodě "fix field work", která má zachytit masové myšlení a chování.

Studium postojů bylo hlavním předmětem sociální psychologie v její historii. Ukázalo se málo vztahů mezi postoji a chováním. Reakce na to byla různá. ~~Ukázalo se~~ Bylo tvrzení, že postoje jsou důležitou součástí vnitřního života člověka, i když se neodráží ve zjevném chování. Další odpovědí bylo snižování důležitosti postojů a hledání jiných činitelů, jako schopností, motivy, situační faktory.

Nejkonstruktivnějším řešením byla teorie sociálního chování, která by včlenila postoje do struktury, obsahující i jiné vlivy.

Nejvýznamnější pokus s použitím uvedeného přístupu podnikli Fishbein a Ajzen /1975/ Vycházeli z toho, že místo predikce chování můžeme pouze doufat, že předpovíme "behaviorální záměr"

Záměr se může časem měnit a čím je čas měření blíže ke skutečnému behaviorálnímu záměru, tím lépe lze předpovědět chování.

Behaviorální záměr se považuje za funkci svou veličin: postoj osoby k chování a subjektivní norma. Záměr koupit dárek závisí např. na postoji /pozitivní ~~hodnocení~~ hodnocení nákupu dárku/ a na subjektivní normě /myslí si, že jiní by dárek koupili/. Tato myšlenka je vyjádřena matematicky jako

$$BI = A_{act} \cdot W_1 + SN \cdot W_2$$

kde BI je záměr chování, A_{act} k je postoj vůči činu, SN je subjektivní norma a W_1 a W_2 jsou empiricky odvozené váhy.

Rovnice znamená, že něčí záměr něco udělat je složen z postoje vůči činu a co si osoba myslí, že jiní si myslí, že by měla udělat..

Většina definic považuje postoj za relativně stálou dispozici vnímat jisté objekty příznivě nebo nepříznivě. Uvedené vymezení se omezuje na emocionální dispozice, které se těchto objektů týkají.

Existuje další dispozice, přesvědčení, je kognitivní dispozicí, myšlenkou, která se vztahuje k jistému předmětu a jeho charakteristikám. Lze považovat něco za hodnotu a tím mít k tomu pozitivní postoj.

Byly navrženy nepřímé metody, např. metoda "droppingu": rozesílání oznámkovaných obálek se zpětnou adresou a s fiktivním označením různých organizací. Návrat obálky byl považován za výraz pozitivního postoje. /Dropping od "to drop" - vhodit obálku do poštovní schránky.

POSTOJE

Empiricky odvozené váhy označují relativní důležitost postoje a subjektivní normy budou záviset na situaci.

Obě části rovnice lze dále rozdělit do dvou rovnic:

$A_{act} = \sum b_i e_i$, kde b_i je názor o výsledcích činu /vyjádřený jako pravděpodobnosti/ a e_i je hodnocení výsledků.

To znamená, že postoj osoby vůči činu je suma jejího hodnocení výsledků činu, každé hodnocení je váženo podle toho, jak je pravděpodobný každý výsledek A.

~~SNXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXXXX~~ $SN = \sum NB_j \cdot MC_j$

kde NB_j je názor, že jednotlivec j si myslí, že daná osoba by měla provést čin a MC_j je motivace podřídít se názoru osoby j.

To znamená, že subjektivní norma osoby je suma jejích názorů o tom, co si jiní myslí, že by to měla udělat, každý tento názor je vážený v souladu s její motivací podřídít se příslušnému názoru druhého.

Existují problémy jak s prediktivním, tak s deskriptivním aspektem modelu. Pokud jde o předpovědi, byly zkoumány dva faktory, role normativních vlivů a role předchozího chování.

Miniard a Cohen /1981/ upozornili, že rozdíly mezi prvky Act a SN jsou nejasné. "Moje dítě si myslí, že bych měl koupit čokoládu" se považuje za normativní názor, zatímco "koupě čokolády udělá mému dítěti radost" je názor o výsledku činu /postojový/. Ačkoli jsou to jen různé povrchní výroky, je jasné, že oba mohou odrážet vztah k reakcím dítěte. Autoři použili hry s rozdělením rolí při nákupu šatů, aby ukázali, že změna důležitého potenciálního vlivu jiné osoby změnila jak postojové, tak normativní reakce. To vedlo autory k závěru, že je "pochybné, zda tento model bude užitečný pro oddělení osobních a normativních důvodů určitého chování".

POSTOJE

Jiní badatelé vyslovili nespokojenost s pojmem "motivace podříditi se". Zjistili, že zahrnutí tohoto činitele ve skutečnosti snižuje schopnost modelu předpovídat behaviorální změny.

Jak to vyjádřili van der Plight a Eiser /1984/ "slučování obrovského množství informací v hlavě přesahuje kalkulační schopnosti kohokoli výjma moudrého idiota".

Je možné, že model Fishbeina a Ajzena je přeintelektualizovaným názorem o způsobu, jakým lidé vytvářejí postoje.

Pojem velmi ~~na~~ podobný současné koncepci postoje byl vyvinut v německé psychologii, zvláště mezi představiteli Würzburgské školy. Termín často těmito psychology pojatý jako úkol /Aufgabe/ byl překládán jako nastavení mysli /Mind-set/ než postoj, ale implikoval něco dost podobného slovu postoj, jak je dnes užíván.

Goldstein vyloučil u Sherringtona pojem postoj, protože nebere v úvahu imaginaci, kreativní myšlení a schopnost soustředit se na životní možnosti,

W. Thomas zpracoval Darwinovy myšlenky v práci "Sex and society" /1907/. Uvádí, že přirozný výběr přál těm lidem, kteří organizují "habituálně se vracející" situace pod ~~fixovanými~~ "fixovanými mentálními postoji". V této práci spojil kognici a afekt v pojem postoj a vyjádřil představu, že postoje mají implikace pro chování; v klasické práci "The Polish Peasant in R Europe and America" /1915 se Znanieckim/ postojem rozumí proces individuálního vědomí, které determinuje ~~reálné~~ nebo možné aktivity individua v sociálním světě.

Ačkoli Thomas formuloval pojem postoj, který víceméně perzistuje dodnes, odstranil fyziologický prvek a tedy pozorovatelný ~~x~~ z postoje. Bez způsobu, jímž postoj by mohl být empiricky pozorován, jeho vědecká užitečnost je zpochybněna.

Tento problém napravil L.L. Thurstone ve své studii "Attitudes can be measured" ~~x~~ /1928/.

Drawin ve své knize "Expresse emoci u ~~xx~~ člověka a zvířa" zavedl pojem implikující behaviorální realitu. Postoj vyjadřoval stereotypní motorické odpovědi asociované s expresí emoce, obvykle ve smyslu ~~xx~~ držení nebo pozice celého těla.

Ch. Sherrington navazoval na Darwinův pojem postoj jako behaviorální motorické odpovědi, ale rozdílně. Zatímco Darwin se díval na postoj jako evidenci vzrušení, pro Sherringtona postoj indikovaly normální stav. Postoj odrážely stabilní přirozený ~~x~~ stav tělesného držení.

Podle Fleminga /1967/ postoj pronikl do angličtiny kolem 1700 podle umělecké hantýrky tělesné pozice v malířství.

POSTOJE

Je třeba poznamenat, že četné současné definice postoje jsou opracionální, spíše než striktně koncepční tím, že definují postoj jako něco, co postojové škály měří, nic víc a nic méně.

Současné trendy v definici postojů za hrnují příklon k více teoreticky založeným definicím a kladou důraz na sociální kognici. Kognice se stala postupně důležitou silou v současné psychologii.

Četné definice postoje zahrnují ~~jak~~ jako definující komponentu představu, že postoj je Predispozicí odpovídat" určitým způsobem /Allport, ~~1930~~ 1935, Cambell 1950/. ~~R~~ Takové koncepční definice ne- korespondovaly vždy spolehlivě s výsledky empirických výzkumů, založených více na operacionálních definicích, podle nichž postoj je tendencí nebo predispozicí hodnotit objekt nebo jeho symbol určitým způsobem /~~katz~~ Katz a Stotland 1959/.

Někteří se domnívají, že postoje stěží vždy vedou k behaviorálním odpovědím /Wicker, 1969 / a jiní se opírají o evidenci, že v některých případech postoje jako predispozice hodnotit ~~ix~~ jsou aktuálně predispozicemi, odvozenými z odpovědí, spíše než predispozicemi odpovídat /Bem, 1972/.

Jedním možným východiskem pro formování rozsáhlejší konceptualizace postoje by mohlo být poznání, že sociální kognice ve smyslu postojů vedou k poznání sociálního světa. Mnoho pozornosti přijal Piagetův /1952/ názor, že funkcí kognice je usnadnit proces adaptace k vlastnímu prostředí.

Mimo adaptaci druhou funkcí kognice je abstrakce. Kognice slouží k redukování nepřehledného množství stimů, které konstantně dopadají na osobu na zvládnutelné množství abstraktních propozic.

Tak bychom mohli definovat postoje, ~~ix~~ že jsou adaptační abstrakce, nebo generalizace o fungování v prostředí, speciálně k sociálnímu prostředí, které jsou vyjádřeny jako predispozice hodnotit objekt, pojem nebo symbol. Tento proces abstrakce se vynořuje kontinuálně z asimilace, akomodace a organizace environmentální informace u lidí, aby zvyšoval změny mezi osobou a prostředím, které z perspektivy individua jsou příznivé k zachování a optimálnímu fungování.

Jako hypotetický konstrukt je postoj definován vlastnostmi které zahrnuje v teoretických formulacích. Je obecnou praxí vycházet s těmito vlastnostmi v kategoriálních termínech. Tak postoj může být definován jako ~~"stav xxxxxxxxxxxxxxxx přípr~~

jako "stav připravenosti" pro motivační buzení /Newcomb, Turner, Conversem, 1965, p.40/ nebo jako trvající organizace motivačních, emocionálních, percepčních a kognitivních procesů s ohledem na některý aspekt světa individua /Krech, Crutchfield 1948/

Podle takových kategoriálních definicí jestliže motivační nebo jiná komponenta je nepřítomná, psychologický děj nelze nazvat postojem.

Postoj může být odlišen od jiných potříd motivů přítomností kognitivní a patrně také evaluativní komponenty.

Postoje se obecně odlišují od schopností, dovedností nebo inteligence nejen přítomností afektivní složky, ale také konvenčním předpokladem, že pouhá přítomnost relevantního objektu stačí ke spuštění připravené odpovědi, která ~~xxxx~~ nevyžaduje další motivace.

Proměnné vlastnosti uváděné některými teoretickými formulacemi zahrnují:

1. Direction: Postoj je obecně chápaný jako ztělesňující příznivou nebo nepříznivou komponentu, reprezentující jedna pozitivní city, ocenění a tendenci přiblížit se nebo podpořit objekt, jednak záporné city a tendence vyhnout se nebo ublížit objektu.

P O S T O J E

Jiné typy sociální kognice o lidech

Postoje nejsou jediným typem sociální kognice, ani jediným typem adaptační abstrakce, jsou to jednoduše kognice formulované jako preference

Jedním z nejtypičtějších typů sociální kognice je Atribuce, definovaná jako důvod pro výskyt speciálního chování. Ale nemusí být sociální.

Názory /Beliefs/ reprezentují informaci, kterou má osoba o objektu pozornosti. Fishbein a Ajzen /1975/ definují názor jako něco, co "spojuje objekt s nějakým atributem". Názory obecně sumarizují několik atribucí. Osoba zastávající názor poznává, že názor variuje podél dimenze pravděpodobnosti nebo faktičnosti.

Postoje podle Fishbeina a Ajzena /1975/ jsou jednoduše názory s evaluativní komponentou. Proto postoje vymezují třetí příčku tohoto žebříku abstrakce po atribucích a názorech.

Několik atribucí jako "Zvedl kládu, protože je silný" se spojuje, aby formovalo názor /Je silná osoba/, který naopak je spojen s hodnocením /síla je dobrá/, aby formoval postoj /oblíbil jsem si ho/.

Atribuce relativně trvalým charakteristikám vedou k speciální třídě názorů nazvaných rysy nebo osobnost /Fishbein a Ajzen, 1975/.

Mezi rysy, které zaujaly pozornost sociálních psychologů recentně patří: agresivita, androgynita, autoritářství, místo kontroly, machiavelismus, dogmatismus, introverze-extraverze, potřeba úspěšnosti, afiliace a moc, neuroticismus, sebevědomí a sebemonitorování.

Jestliže rys je atribuován já nebo jiným, tento rys se stává postojem, jestliže je spojen s hodnocením právě tak, jako se spolehlivě stává postojem jakýkoli jiný názor, jestliže je spojen s hodnocením.

Hodnota je nejabstraktnější z typů sociální kognice. Jako postoje jsou hodnoty sociální kognice a adaptační abstrakce.

2. Velikost nebo ~~st~~ extrémnost postoje se vztahuje ke "stupni" příznivosti nebo nepříznivosti.

3. Intenzita se vztahuje k síle citu asociovaného s postojem.

4. Ambivalence plyne z koncepce "směru" v bipolárních termínech a z empirického pozorování, že příznivé i nepříznivé komponenty mohou být přítomny v postojovém kompozitu. Čím více jsou si rovny tyto "opozitní" tendence, tím vyšší stupeň ambivalence.

5. ~~S~~Salience. To je prominence postoje nebo pohotovost, s níž osoba postoj vyjadřuje

6. Afektivní salience. Stupeň, v němž přispívá k postojové konstelaci každá z hlavních komponent /afektivní, kognitivní, konativní/ může sama o sobě být chápána jako jako vlastnost. Termín slouží k označení stupně, v němž pohled osoby na objekt je ovládán afektem nabitým obsahem.

7. Kognitivní komplexnost. Označuje zpracování kognitivní složky postoje, "bohatství" ideálního obsahu, nebo počet idejí, které má subjekt o objektu. Ke složitosti přispívají jen ty myšlenky, které jsou spíše odlišné než navzájem redundantní.

8. Otevřenost. Prominence konativní složky může být označena jako stupeň otevřenosti. Otevřené projevené postoje je částečně přiřaditelné charakteristikám osoby. Situační charakteristiky hrají rovněž roli a ve stupni, v němž se tak děje, bude příspěvek otevřenosti jako individuálního rysu v odpovídající míře redukován.

9. Embeddedness. Postoj může existovat v ~~rel~~ativní izolovanosti od jiných kognitivních elementů /např. názorů, hodnot, jiných postojů/ nebo může být spojen s asociacemi, klasifikacemi a racionalizacemi.

POSTOJE

Dva hlavní rozdíly jsou: hodnoty postrádají objekt a jsou abstraktnější. Postoje jsou řízeny k nějakému objektu, osobě nebo ideji, zatímco hodnoty nejsou. Vysoce abstraktní povaha hodnot implikuje, že máme velmi málo hodnot. Rokeach /1973/ odhaduje, že máme tisíce postojů, mohou jít do stovky, ale pouze necelý ¹⁹⁷⁹ tucet hodnot.

Typy sociální kognice o situacích

Všechno sociální chování se vyskytuje v situaci nebo kontextu. Formy chování vhodné pro jeden typ situací, jsou nevhodné pro jiný. Situace přijaly méně klasifikační pozornosti než rysy a postoje jako zdroje vlivu na chování, protože patrně situace jsou daleko komplikovanější než osoby.

Četné situace zahrnují více než jednu osobu, zahrnují rozmanité a distální vlivy na chování, takové jako kultura, ekonomie a jazyk.

Teorie rovnováhy a disonance podmínily směr postojového výzkumu.

BALANCE THEORY

Ačkoli Heider /1958/ je původcem této teorie, jiní ~~ne~~ proponovali podobné myšlenky, rozšířili Heiderovu koncepci ~~ne~~ nebo zjemnili jeho teorii /Rosenberg a Abelson 1960, Insko, 1981/. Každá teorie předpokládá, že konzistence mezi kognicemi je důležitým motivem.

Klíčovými prvky v teorii rovnováhy Heidera jsou: 1. Osoba "p", 2. jiná osoba, která se zajímá o "p", symbolizovaná jako "o", 3. třetí prvek "x", který může být ideou, věcí nebo jiným objektem úvah.

Dva typy vztahů mohou existovat mezi těmito prvky: jednota a cit. Příkladem jednotkového vztahu, který se zabývá asociací, je vlastnictví, pocitového vztahu, který se zabývá hodnocením, je oblíbenost..

Jestliže "p" vnímá, že vztah vyrovnaný, bude tendence ustálit ho. Jestliže "p" vnímá nevyváženost, vztah mezi prvky tenduje ke změně.

Nejjednodušší cestou k určení, zda vztah je vyrovnaný, je vypočítat znaménko, které rezultuje z násobení tří vztahů v triadě. /Cartwright, Harary, 1956/.

Objekt "matka" může být včleněn do sítě asociací s odlišnými pojmy /žen, ochrana, péče/ nebo alternativně taková konstelace idejí může konstituovat opravdovou definici "matky" a takovém případě můžeme dát přednost uvažovat o postojové objektové složitosti než o včlenění.

10. Flexibilita. Snadnost, s níž postoj může být modifikován varietou tlaků. Opakem je rigidita.

11. Consciousness. Někteří připouštějí možnost "nevědomých" neuvědomovaných postojů, zjevně se vztahujících k behaviorálním tendencím bez přímých fenomenologických protějšků, to je, postoje, v nichž kognitivní a afektivní komponenty chybí nebo nejsou osobou verbálně zovatelné.

Postoj v Allportově definici má 5 aspektů: 1. je mentálním a neurálním stavem, 2. připraveností odpovídat, 3. je organizován, 4. je zkušeností, 5. vykonává přímý a dynamický vliv na chování.

Podle Allporta je postoj nejlépe vymezit jako připravenost odpovídat. Preferuje definovat postoje jako teoretické konstrukty, pouze nepřímo vztažené k otevřeným odpovědím.

Nejpopulárnější je patrně přístup, kdy postoj je chápán jako zprostředkující konstrukt, svázaný se sociálně pozorovatelnou realitou v termínech antecedentních podmínek, které k němu vedou a konsekvencí, které z něho plynou.

Interakcionismus dává novou složitost mediačnímu přístupu a bere v úvahu interakce mezi antecedenty nebo mezi konsekvencí.

Předpokládejme, že "p" má rád "+" "o", a že "p" vnímá, že "o" miluje rovněž "x". Součin tří pozitivních písmen je kladný. Protože kladné součiny implikují rovnováhu a záporné nerovnováhu, příklad indikuje rovnováhu.

Jestliže "p" miluje "+" "o" a "x", ale vnímá, že "o" nemiluje "-" x, implikovaný součin dvou pozitivních a jedné negativní hodnoty bude záporný, indikující, že tato triada je v nerovnováze.

Z osmi možných kombinací pozitivních a negativních pocitových vztahů, p a o, p a x, o a x, jsou 4 vyrovnané a stabilní:

+++ , +--, +-+ a 4 nevyrovnané a pravděpodobněji vedou ke změně: -++ , +-+ , +-+ .

Klíčovou věcí v této teorii je, že změna závisí na percepčních osoby "p".

Jordan /1953/ zjistil, že participanti výzkumu ~~na~~ měřili vyvážené triady jako příjemnější než nevyvážené a tak podpořili teorii rovnováhy. Nejvíce příjemnosti však rezultovaly pouze ze dvou: +++ , a +--, vyvážených situací, s neočekávanou nepříznivostí rezultující ze dvou vyrovnaných situací: +-+ a --+ .

Vyvstávají však námitky: některé triady nemají pravděpodobně přímý vztah ke zkušenosti rovnováhy nebo nerovnováhy, ale které to jsou, teorie nespecifikuje.

COGNITIVE DISSONANCE THEORY

Teorie kognitivní disonance /Festinger 1957/ nepochybně generovala více výzkumů, než kterákoli jiná teorie postoje změny.

Jestliže subjekt zjistí, že dvě kognice implikují opozita, prožívá averzivní stav známý jako kognitivní disonance.

Vystavení informaci, rozhodování, nesouhlasu s jinými osobami, nebo "vynucená" povinnost či vyhovění mohou vytvářet zkušenost disonance.

Osoba zakoušející disonanci bude motivována obnovit kognitivní konzonanci změnou kognicí nebo forem chování, změnou důležitosti kognicí, nebo přidáním nových kognicí. Důležitým bodem je, že všechny způsoby zmírnit disonanci zahrnují modifikování kognicí, změnu myšlení, "intrapsychickou změnu" podle Tedeschiho aj. /1971/.

Tato konceptualizace uznává, že zprostředkující postoj je určen nejen rovinou každého antecedentu izolovaně, ale také efekty vyššího řádu, které zahrnují interakce mezi těmito antecedenty.

Např. postoj k etnické skupině může být ovlivněn úzkostí a ranými zkušenostmi odděleně, ale také ve spojení, takže etnický předšudek se může zvyšovat nebo snižovat s rovinou úzkostí.

Podobně můžeme uvažovat interakce na konsekventní straně: vzít v úvahu možnost, že různé konsekventy jsou v nějakém rozsahu alternativní způsoby spouštění postoje ve formě chování. Vyjadřujícíce hostilitu k menšinové skupině nazveme ji špinavou a stupidní a to patrně snižuje vlastní potřebu nazvat ji příliš mocnou a ohrožující.

Teoretici obecně souhlasí s Allportovým tvrzením, že postoje osvojeny zkušeností. Problémem je, zda postoje mají být chápány jako dynamické i jako direktivní. Pouze jako direktivní kanalizují existující rovinu energie do jednoho druhu odtoku spíše než do jiného, nebo spíše k jednomu terži než k druhému. Jestliže postoje jsou rovněž dynamické, ovlivňují absolutní rovinu energie i determinují její kanál exprese.

Řízením se rozumí výběr jedné mezi souborem alternativ. Postojová selektivita je vložena na percepční stranu, determinující, jak stimulační situace je zakódována nebo pojmenována osobou.

Podle percepční teorie postojová změna zahrnuje nejen dávání nové odpovědi na starý stimulus, ale rovněž redefinování stimulu, k němuž odpověď je dáována.

Konceptualizace orientovaná více na odpověď zobrazuje postojovou změnu jako se vyskytující, jestliže nová informace indukuje v osobě, aby změnila svoji hodnotovou odpověď na starý stimulus.

Řada modifikací transformovala teorii disonance do poněkud dolišné dnešní teorie.

Jednou proměnnou, aby došlo k výsledkům disonance spíše než k výsledkům zpětného posílení, které se ukázaly v koncepčních replikacích Festingera a Carlsmitha, je percipovaná volba /Rosenberg 1965/. 1959

Jestliže subjekt je vyzván, aby vykonal protipostojové chování, musí se domnívat, že rozhodnutí bylo vnitřní a on sám jej zvolil, ne založené na tlaku experimentátora /Linder, Cooper a Jones, 1967/.

Jestliže subjekt vnímá výrazný situační tlak od experimentátora, žádná postojová změna predikovaná dusananční teorií, se pravděpodobně nevyskytne. Jedna z odštěpených teorií od teorie disonance, teorie reaktance /Brehm 1966/ se zabývá exaktně tímto problémem.

Jinou významnou podmínkou, která se zdá nutnou pro efekt disonance, je, že subjekt cítí nějakou osobní odpovědnost za signifikantní důsledek /Collins a Hoyt, 1972/.

Jestliže participant má za to, že protipostojové chování, které generovalo disonanci, nenavodilo žádný nežádoucí důsledek, nedá se očekávat buzení disonance.

Aronson /1969/ uvedl, že konflikt mezi sebepojmem a protipostojovým chováním je nutný ke zkušenosti disonance. Vysvětluje studii Festingera a Carlsmitha /1959/ jako rezultující z konfliktu mezi lží a ~~vá~~ vírou, že je čestnou osobou.

Funkční teorie /Functional theory/

Jedna z teorií postojové změny je funkční přístup proponovaný Katzem /1960/. "Funkční přístup je pokusem porozumět důvodům, že lidé zastávají postoje, které mají. Důvody jsou však na rovině psychologických motivací a ne na rovině vnějších dějů a okolností. Jestliže neznáme psychologickou potřebu, která se střetla se zastávaným postojem, jsme ve slabé pozici predikovat, kdy a jak se bude měnit" /Katz, 1960/.

Funkční přístup předpokládá, že odlišné postoje jsou založeny na odlišných motivech. Pokus predikovat, kde a kdy pozorovat postoj a jak jej měnit, nutí porozumět vespod ležící funkci nebo motivu tohoto postoje.

Allport /1935/ proponoval, že zvyky mohou být chápány jako postoje bez evaluativních komponent. Postoje vykonávají direktivní i dynamický vliv na chování, poznání pouze direktivní vliv. Pokus rozlišit mezi postojem a poznáním má širší implikace, jestliže diskutuje otázku změny, protože někteří teoretici navrhuji rozlišit postojovou změnu, produkovanou tím, co je označeno jako "propaganda" nebo "persuase" od změny poznání, produkované tím, co se nazývá "vzdělání" nebo "instrukce".

Jednou propozicí je pozorovat hodnoty jako komponenty postojů.

Patrně více úsilí bylo vynaloženo odlišit postoje od mínění než od jakéhokoli jiného konstruktů. Hovland, Janis a Kelley /1953/ nabízejí myšlenku, že bychom měli používat postoje pro obecnou orientaci a mínění pro specifickéjší manifestaci širšího postoje. Thurstone /1929/ uvedl, že mínění jsou otevřenou expresí skrytého postoje.

Podle Deutsche a Gerarda /1955/ se liší informačním nebo normativním materiálem. Názor na to, kdo napsal román, je míněním, víra v hodnotu románu je postojem.

Podle Katze postoje mohou sloužit jedné ze 4 funkcí, z nichž každá koresponduje s jednou z hlavních fylozofií psychologie: s adjustací nebo utilitarismu /behaviorismus/, s ego obranou /psychoanalýza/, hodnotovou expresí /humanismus/ a se znalostmi /kognitivní funkce/.

Katz uvádí seznam původu a dynamiky, podmínek buzení a změny podmínek každé funkce.

Adjustace: Původ a dynamika je dána užitečností postojového objektu vyúsťující v satisfakci potřeby.

Podmínkou buzení je aktivace potřeby, a nápadnost znaků asociovaných se satisfakcí potřeby.

Podmínkou změny je deprivace potřeby, vytváření nových potřeb a nových rovin aspirace, posun odměn a trestů, odkaz na lepší způsob satisfakce potřeby

EGO-OBRAHA: Původ a dynamika je dána ochranou proti vnitřním konfliktům a vnějšmu nebezpečí.

Podmínky buzení jsou výskyt hrozeb, odvolání na záští a potlačené impulsy, růst frustrace, užití autoritářského tvrzení

Podmínky změny rezultují z odstranění hrozeb, z katharze, z vývoje sebe-vhledu.

Hodnotová orientace: Původ a dynamika jsou dány udržením sebeidentity, zvyšováním příznivého sebeobrazu, sebeexpresí a sebedeterminací.

Podmínky buzení vycházejí z nápadnosti znaků asociovaných s hodnotami, apely na jedince opakovaně potvrdit sebeobraz.

Podmínky změny rezultují z nějakého stupně nespokojenosti s já, z větší přiměřenosti nového postoje pro já, z kontroly všech environmentálních podpor k podlomení starých hodnot.

Knowledge: původ a dynamika jsou dány potřebou porozumět, významuplnou kognitivní orientací, konzistencí a jasností.

Podmínky buzení jsou dány uvedením do původního stavu znaků asociovaných se starým problémem, starým problémem samým o sobě.

Podmínky změny rezultují z dvojznačnosti vytvořené novou informací nebo změnou v prostředí, významuplnější informací o problémech.

Teorie postojové změny orientované na situaci

Teorie orientované na situaci se soustřeďuje na ~~situaci~~ to, co je mimo osobu ve snaze porozumět a predikovat postojovou změnu. Mnoho experimentální sociální psychologie se svou manipulací situací jako nezávislé proměnné je implicitně situačně orientovaných.

Pavlovovo klasické podmínování: nepodmíněný podnět, který je schopný produkovat nějakou žádoucí odpověď zpárovaný s původně neutrálním podnětem, který zpočátku nemůže vyvolat žádoucí odpověď, vede k tomu, že ji vyvolá..

Staats a Staats /1957/ proponovali teorii osvojení postoje a jeho změnu tím, že aplikuje principy klasického podmínování na sociální psychologii. Předpokládají, že po metrálním stimulu, jako je slovo, stává se schopné vyvolat nějakou odpověď, může být spárováno s jinými neutrálními slovy v procesu podmínování vyššího řádu tím, že dává nějakou odpověď na slovo, které nebylo nikdy asociováno s ~~pův~~ původně budícím stimulem.

Příklad: zmrzlina jako budící stimulus je opakovaně spárováno se slovem dobrý, v nějakém bodě dobrý může být spojeno s jiným slovem, jako republikán, slovo republikán povede k buzení téže radosti jako zmrzlina, dokonce když nikdy nebylo spárováno se zmrzlinou. Podmínováním vyššího řádu subjekt v tomto experimentu se stává republikánem.

Empirický fenomén identifikovaný Staatsem a jinými autory je široce akceptován. Mnozí badatelé v oblasti postojů souhlasí, že spárování slova "dobrý" s neutrálními slovy nebo "dobrých věcí" s neutrálními věcmi povede k příznivějším míněním o neutrálních věcech.

Operantní podmínování

Operantní, instrumentální nebo Skinnerovské podmínování je více volnou formou než klasické. V operantním podmínování experimentátor čeká, pokud cílová odpověď není volně nebo náhodně podána subjektem a potom buď zpětně posiluje odpověď, jestliže je žádoucí růst frekvence odpovědi, nebo trestá chování, jestliže je žádoucí úbytek ve frekvenci odpovědi.

Chování subjektu *jw* eventuálně formováno až k bodu, kdy se subjekt chová přiměřeně. Jsou však pochybnosti, zda formování zahrnuje postoje.

Jedna studie typického verbálního podmiňování "postojů" zahrnuje Jaffelův (1955) úkol. Subjektu je předložena série karet, každá se slovem a 6 zájmeny. Je instruován vymyslet si větu s jedním ze zájmen. Po vytvoření začne experimentátor bez ohlášení zpětně posilovat pochvalou použití určitého zájmena. Např. pokaždé, když experimentátor slyší, že subjekt užije "já" ve větě, je mu řečeno dobře (good).

Téměř všechny studie následující toto paradigma shledaly, že subjekti zvyšovali v průměru frekvenci v produkování posilovaného zájmena.

Základním problémem, který operantní psychologie nesdílí s klasickým podmiňováním, je nedefinovatelnost zpětného posílení. Zpětným posilovačem je to, co zvyšuje pravděpodobnost, že je dána zvláštní odpověď. Zda je něco zpětným posilovačem zjistíme pozorováním, zda frekvence chování se zvýšila. Vidíme, že definice je kruhová. Cirkularita definice činí behaviorismus, podobně teorii kognitivní disonance nestabilní a nefalzifikovatelnou.

Jedna verze operantní psychologie se pokusila obejít problém lidského myšlení proponováním "teorie sociálního učení".

Self-perception theory

Bemova teorie sebepercepce přijímá některé relativně staré myšlenky (Cooley 1922, James 1884) a aplikuje je na současnější problém. Bem předpokládá, že "jedinci přicházejí k poznání svých vlastních postojů, emocí a jiných vnitřních stavů částečně jejich vysuzováním z observací vlastního chování" (Bem, 1972 b). Na první pohled mohli bychom myslet, že Bemova teorie měla by být

P O S T O J E

klasifikována jako teorie orientovaná na osobu, spíše než jako teorie orientovaná na situaci, ale bližší ověření ukazuje, že důraz této teorie je situační. Postoje se nemění modifikovaným vysuzováním, mění se modifikováním situačně determinovaného chování.

Abychom porozuměli Bemovu pohledu na postoje, je třeba nejprve porozumět jeho pohledu na chování, protože postoje resultují z chování v jeho teorii, nejsou příčinou chování.

Bem potvrzuje pojem operantního podmiňování jako ústřední ve svém pohledu na povahu chování. Bem vstupuje do světa postojů dveřmi Skinnerovy teorie osvojení (acquisition) jazyka.

Učíme se jazyku socializací dospělosti, tvrdí Skinner i Bem. Jestliže dítě používá správné slovo, rodiče zpětně posilují toto použití, chybná slova se setkají s nesouhlasem. Protože slovník emocí se musíme naučit, rovněž se mu učíme podmiňováním. Rodiče nebo jiní socializační činitelé nás učí, kdy používat štěstí, kdy smutek, kdy frustraci, kdy zlost v popisování emocí. Ale nemají přístup k našim "opravdovým" vnitřním prožitkům. Ověřují vnější situaci a určují ze situačních znaků, jaký máš emocionální stav musí být.

Bem použil tuto analýzu k reinterpetaci fenoménu disonance. Tvrdil, že výzkum disonance mohl být reinterpetován v behavioristické perspektivě přidáním pojmu sebepercepce. Získáváme své postoje pozorováním svého chování.

Teorie sebepercepce vyvolala širokou varietu kritiky. Jaylor (1975) ukázal, že teorie sebepercepce se nedá aplikovat, jestliže zahrnuté postoje jsou významné. Ukázalo se, že pro postoje na taková témata jako sebepojem, politické preference, náboženství, užívání alkoholu a drog, postoje spíše konzistentně "zapříčinují" chování.

P O S T O J E

Model rovnováhy a situace

Odpovědět na otázku, co je adaptivní, závisí na situaci a také na osobě. Rys nebo postoj, který je adaptivní k jedné situaci, nemusí být vůbec adaptivní k jiné.

V rozsahu, v němž se člověk domnívá, že většina rysů je vysoce transsituační, adaptace je v některých situacích nutně snížena.

Rovnováha má tendenci uchovat pevný kurz v normálních podmínkách, ale může selhat v neobvyklých situacích.

Rovnováha znamená kontinuální pátrání spíše po lepší rovnováze než pouhý návrat k dřívější rovnováze, následující po nějaké nerovnováze (Inhelder 1976).

"Prostředí", k němuž se člověk adaptuje, má mnoho úrovní. Člověk se přirozeně adaptuje k své kultuře a národu. Adaptuje se bezprostřednějším sociálním situacím zaujímáním rolí a dodržováním rolových předpisů. Optimální adaptace koordinuje adaptaci na všech těchto rovinách.

Balanční adaptace na různých úrovních je jedním z nejobtížnějších úkolů, s nimiž se lidé střetávají. Lidé, kteří jsou v opozici kulturnímu statusquo mohou se dopustit multurně

maladaptivního aktu, ale chovat se velmi adaptivně na individuální rovině.

Úležitou úvahou o prostředí je, zda prostředí, o které se zajímáme, je psychologicky percipovaným prostředím, jak tvrdil např. Lewin 1936, nebo zda aktuální fyzikální prostředí vstupuje predominantně do interakce, jak tvrdil Kantor (1959).

POSTOJE

Piaget vidí tento problém jako typ falešné dichotomie. Jak aktuální fyzikální prostředí tak psychologické prostředí jsou důležitá jak pro konzervování potravy tak upnutí k ideím.

Nicméně jakmile potrava nebo informace vstupují do nás, začneme je transformovat do tvarů pro nás užitečných, ať biochemicky jako u potravy nebo kognitivně jako v případě informace.

Psychologicky determinované prostředí bude determinovat následné chování člověka, ale fyzikální environmentální rozdíly od psychologického prostředí mohou poskytovat zpětnou vazbu, jestliže percipované a reálné prostředí se velice odlišují nebo v zásadních směrech.

Pojem postojů jako adaptací poskytuje přesný pohled na lidskou povahu.. Lidé a jejich postoje nejsou výhradně reaktivní, ačkoli se částečně reaktivně vyvíjejí. Aktivní proces zachování rovnováhy nepopírá učení a zrání. "Otevřeným systémem" je implikováno, že postoje se kontinuálně mění asimilací, akomodací a organizací, jakmile nová informace je obdržena a stará informace je zdůvodněna nebo objasněna. Poatoje a kognice nejsou statické a fixované, ale jsou spíše často rostoucí a adjustující se.

Jakmile jsme s postojovým objektem více a více, naše poatoje se stávají složitějšími. Tak postoj k nejlepšímu příteli je složitější než postoj k případnému známému. Protože postoje slouží subjektu, aktivně se vyvíjejí, jakmile se subjekt vyvíjí. Člověk aktivně filtruje sociální a kulturní požadavky, zjemňuje a redefinuje postoje v procesu, který má zvýšit jejich adaptivní hodnotu.

Deskripce Piagetovy teorie jako striktně mentální jsou jednoduše chybné. Je dost obecné pro lidi vybírat nebo měnit situace, aby úspěšně dosáhli rovnováhy. Kahle (1980) zjistil, že lidé s vnitřním místem kontroly pravděpodobněji volili situaci, v níž by rozehráli dovednost a lidé, kteří vybírali situace dovednosti

P O S T O J E

situace dovednosti, pravděpodobněji podváděli, aby vytvářeli dojem dovednosti.

Postoje jsou konstruovány dialekticky cestou asimilace environmentální informace a vlivů do schémat, cestou akomodace schémat environmentální informace a vlivů, a cestou vnitřní organizace těchto schémat do sjednocených stavů rovnováhy.

Jestliže jeden stav rovnováhy selže, je pravděpodobná změna k složitějšímu stavu ekvilibria. Kontinuální tenze teze-antiteze se stáčejí k novým syntézám postojové informace

X Stereotypy a Předsudky

Pojem stereotypu je důležitý v každé teorii předsudku nebo postojového chování; poprvé použil pojmu stereotyp W. ~~Lippman~~ Lippman v práci "Public Opinion", 1922.

Stereotypy mají kategoriální povahu, která vyjadřuje přisuzování určitých charakteristik ve shodě se skupinovým členstvím. To implikuje, že funkce pojmenování objektu se často automaticky promítně do sociální zkušenosti individua, které potom připojuje ke jménu objektu úplný seznam atributů.

Problémy stereotypů byly zkoumány nejen ve vztahu k etnickým skupinám, ale také ve vztahu k rolím maskulinity a femininity, ve vztahu k procesu stárnutí a k profesionálním skupinám.

Předsudek vyjadřuje nejčastěji hostilitu. Předsudky mohou být předávány také prostředky masových ~~medií~~ komunikace. Názory na vliv sdělovacích prostředků, pokud jde o předsudky, nejsou jednotné. Některé studie přinášejí doklady o negativních účincích ještě po 8 měsících, jiné se kloní k názoru, že masové média posilují již existující předsudky a přispívají jen nepatrně k jejich změně a v některých případech byl pozorován "bumernagový efekt", tedy byla vyvolána změna opačná k zamýšlené.

I když společenské faktory pro vznik a šíření předsudků jsou zásadní, svůj význam mají také psychologické proměnné. Mohou být jedinci, pro něž předsudek je více osobní záležitostí než pro jiné.

Intenzita předsudků je patrně důsledkem spíše individuálního postoje než inherentní charakteristikou samých předsudků. Předsudky mohou být široce roušřeny, ale jejich intenzita bude pravděpodobně záviset na individuálních faktorech.

Předsudek jako sociální jev může být využit narušenými jedinci k vyřešení osobních konfliktů.

Adorno aj. /1950/ formulují závěr, že existuje společná, základní osobnostní dynamika, která způsobuje, že v jedinci se formují předsudky k tomu, aby vnímal svět jako nebezpečné a hostilní místo, plné destruktivních sil a obývané nepříjemnými lidmi, zvláště členy cizích skupin.

Tito autoři stanovili celkem 6 syn-

dromů, z nichž nejdůležitější jsou tři: syndrom povrchově resentimentní /surface resentment/, konvenční syndrom /conventional syndrom/ a autoritářská osobnost /authoritarian personality/.

První z nich je charakterizován pohotovým osvojením negativních postojů k menšinovým skupinám, důvodem bývá hlavně racionalizace vlastních neúspěchů.

Další syndromy na rozdíl od prvního obsahují často vzhledem k předsudku rozumové důvody, které bývají extrémní generalizací silně izolované zkušenosti.

Lidé zahrnutí pod druhý syndrom jsou extrémně kritičtí k cizím skupinám, protože pro ně představují potenciální nebezpečí.

~~SYNDROM~~ Autoritářská osobnost dělí věci na dobré a zlé, lidi na slabé a silné. Přesvědčuje se o vlastní síle agresí vůči těm, kteří nejsou schopní obrany.

Další tři typy, neurvalý /tough guy/, manipulativní typ a poslední zahrnující patologické rysy jsou méně časté.

POSTOJOVÉ MĚŘNÍ

Postoje jsou měřeny škálami, na jejich základě se stanoví intenzita pozitivního nebo negativního afektu.

Škály obecně pozůstávají z určitého počtu výroků, s nimiž subjekt souhlasí nebo nesouhlasí.

Položky ve svém úhrnu mají vztah k postojovému objektu, jímž může být osoba, sociální skupina, názor, aktivita ap. Potojový objekt musí být přesně vymezen a použité položky mají charakter výpovědí o postojovém objektu a mohou být formulovány v krátkých větách. Odpovědi jsou sumovány a ve svém celku indikují osobní postoj.

Postojové škály se odlišují metodou konstrukce, metodou odpovědí a způsobem interpretace dosažených skóru.

Protože postoj je hypotetický konstrukt, nemůže být přímo měřen, ale musí být vysuzován z odpovědí subjektů.

Nejobecnějijsou užívány verbální odpovědi, protože mohou být snadno vyvolány, nebo protože badatelé uvažují o postojích způsobem, že verbální chování konstituuje nejrelevantnější manifestaci.

V proceduře otevřených otázek (open-question) jsou subjektu předloženy otázky, k nimž má vyjádřit postoj (mínění, názor, pocit) k stěžejnímu objektu. Npř. "Co soudíte o současných vztazích mezi lidmi".

Výhody této metody jsou: (a) nenaznačuje specifické odpovědi, které by mohly být nekriticky přijímány povolným subjektem, (b) pomáhá odhalit varietu postojů, které nemohly být anticipovány apriori, (c) dovoluje respondentu hovořit o tématu způsobem, který je přirozený a zajímá ho.

Nevýhody jsou: (a) je časově náročný pro vedoucího rozhovoru, musí doslovně zaznamenat odpovědi subjektu, (b) náročný pro kódera, který musí obsahově analyzovat odpověď podle významuplných dimenzí, (c) responden má sklon k žvanění (ramble), (d) mnozí subjekti se nechtějí dotknout dimenze, o kterou má badatel zájem, (e) každý dílčí postoj je odhadován z malého počtu otázek.

Procedury odhadu postoje byly rozlišeny do tří stupňů: administrace, skórování a interpretace.

Interpretace se týká hlavně úkolu subjektu, skórování je záležitostí experimentátora a interpretace závisí na znalosti jiných výsledků než jsou ty, které jsme doatali od vyšetřovaných osob.